

Є.Л. Волков – студент II курсу юридичного факультету
Запорізького національного університету;
науковий керівник – д-р юрид. наук, проф., зав. кафедрою адміністративного та
господарського права, заступник декана юридичного факультету
Запорізького національного університету **Т.О. Коломоєць**

ОСОБА ТА ПОЛІЦЕЙСЬКА ДЕРЖАВА (НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.): ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

В українській державі гарантується і послідовно реалізується політика, спрямована на захист прав і свобод громадян, їхніх законних інтересів. У Конституції України, прийнятій від імені Українського народу, недоторканість і безпека людини визнаються однією з найвищих соціальних цінностей [1]. Згідно з Законом України від 25 грудня 1990 р. “Про міліцію” основними завданнями міліції є: забезпечення особистої безпеки громадян, запобігання правопорушенням, охорона громадського порядку, виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили, виконання кримінальних покарань та адміністративних стягнень. Вивчення питань, пов’язаних із становленням правового регулювання процесу виникнення, формування та функціонування адміністративно-поліцейських установ в Україні, є актуальними з наукової та практичної сторін. Сучасна політика держави, спрямована на захист інтересів громадян, потребує критичного осмислення накопиченого історичного досвіду, аби новітні політичні рішення спирались на науково обґрунтований аналіз уроків минулого [2, с. 214].

В.Ф. Дерюжинський на початку XX ст. вказував, що “визнаючи значення особистої свободи, необхідність її забезпечення найкращими способами, поліцейське право розглядає її з точки зору тих обмежень, що можуть бути покладені в зміст права особистої свободи, з метою забезпечення різних інтересів державного і суспільного порядку” [3].

Стан і розвиток державності в сучасному світі являє собою складний і суперечливий процес. Інститут держави в XX ст. почав відігравати провідну роль у людському житті, став рушійною силою всіх найважливіших подій. Державне регулювання допомогло успішно здійснити величезні соціальні, економічні і науково-технічні перетворення. Однак, безсумнівно, залишається й інше – невиправдане розширення сфери державного втручання супроводжувалося загостренням цілого ряду проблем, що призвело до трагічних деформацій і втрат у житті багатьох країн.

Глибокі суспільні перетворення, проведені в Україні протягом вже більш ніж 15 років, свідчать про докорінну реформу державності і становлення принципово нової державної системи. Вони пов’язані з поверненням держави в русло загальносвітового розвитку і виявляють органічний взаємозв’язок з реформами другої половини XIX ст. Цей процес призвів до відродження деяких тенденцій та інституціональних форм дореволюційного минулого, сприйняття світового досвіду будівництва правових демократичних держав.

У той же час доводиться констатувати, що Україна ввійшла в новий період своїх реформ без вивірених задач, без врахування всієї сукупності історичних факторів. Це призвело до втрати багатьох раніше завойованих позицій, зростання соціальної незахищеності громадян, правового свавілля і криміналізації суспільства.

Зараз Україна змушена знову ставити і вирішувати завдання більш ніж вікової давнини: досягти економічного і суспільного процвітання, забезпечити правовий порядок у суспільстві, зайняти гідне місце у світовому геополітичному просторі, як і личить країні з величезними природними ресурсами, високим освітнім та інтелектуальним потенціалом населення.

Реформи другої половини XIX ст., як і сучасні, обумовили глибокі зрушення у всіх сферах життя країни. Негативною стороною реформаторства стало зростання злочинності, що, як показує історичний досвід, є лиховісним супутником усіх російських реформ.

Аналізуючи діяльність жандармсько-поліцейської системи Російської імперії XIX ст., слід зазначити, що вона загалом відповідала поміщицько-кріпосницькому режимові, була одним із його віддзеркалень у галузі державного управління. Цим і зумовлювалося її відставання від подібних служб європейських країн, особливо в якісному відношенні (організація роботи, інтелектуальна і фахова підготовка, технічна база тощо) [4, с. 7]. Наприкінці 50-х – початку 60-х років XIX ст. у Росії, що вступила в стадію капіталістичного розвитку, стійко намітилася тенденція до різкого зростання злочинності, особливо у промислово-розвинених регіонах, де бурхливо відбувався невідворотний процес урбанізації. За кількістю зареєстрованих злочинів країна посідала одне з перших місць у світі [5, с. 69].

Реформи правоохоронних органів, що почалися в 60-ті роки XIX ст., проведені в контексті інших перетворень у державному устрої Російської Імперії, в кінцевому рахунку, мали на меті рух до правової держави. У цьому зв'язку вивчення методів державної влади того часу, спрямованих на подолання негативного впливу злочинності на економіку і політичну ситуацію, здобуває особливу актуальність. Потрібне комплексне вивчення реформ відомства державної влади – поліції. Це дозволить розширити уявлення про основні принципи державної політики по охороні суспільства від злочинних посягань, показати значення діяльності цих найважливіших державних структур у період зміни суспільно-економічних укладів.

Література

1. Конституція України (28 червня 1996р.) Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Петков С.В., Волков Є.Л. Адміністративно-поліцейські установи Південної України в XIX ст. на прикладі міста Олександрівська Катеринославської губернії // Культура народів Причорномор'я. – 2001. – № 24 // <http://64.233.183.104/search?q=cache:1YN2XS231-8J:www.ccssu.crimea.ua/tnu/magazine/culture>.
3. Дерюжинский В.Ф. Полицейское право: Пособие для студентов. – СПб. 1903. // <http://www.allpravo.ru/library/doc76p0/instrum3732>.
4. Чайковський А.С. Адміністративна система і поліцейсько-жандармські установи Російської імперії в Україні у XIX ст. // Історія України. – 1999. – № 3. – С. 6-8.

5. Серета А.М., Волков Є.Л. Реформування поліцейських установ України в другій половині XIX – на початку XX ст. // Влада. Людина. Закон. – 2006. – № 5. – 65-71.